

MURDER IN REALISTIC NOVELS – A CASE STUDY

Alexandra Sorina Iliescu

PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca – Baia Mare Northern University Center

Abstract: Realistic novels, by their nature, are meant to reflect reality. Their authors were being inspired by real facts, which later, pass through their imagination filter, but still remain in the realm of reality. The realist authors are a kind of creators in the world of imagination, who try to depict reality as accurate as possible. Thus, the characters from realistic literary works fall in love, suffer, get married or even commit murders. For creating the epic scene, the authors involve their characters into crime scenarios, in order to increase the epic climax and to outline the conflicts. This paper aims to analyse three murder cases from three realistic novels – Ion written by Liviu Rebreanu, Baltagul written by Mihail Sadoveanu from Romanian literature and Crime and Punishment written by Fiodor M. Dostoievski from Russian literature. The theoretical perspective is interdisciplinary, promoted by literature and law studies.

Keywords: realistic novel, crime, murder, law, legal qualification

Romanele de factură realistă reflectă realitatea, autorii acestora inspirându-se din fapte reale, pe care le trec ulterior prin filtrul imaginației, rămânând însă în sfera realității concrete, pe care o zugrăvesc cu acuratețe. Reprezentanții curentului realist – curent literar apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca reacție la subiectivitatea, exaltarea, excesul de reverie a spiritului romantic, reacție detremată de marile desoperiri științifice, principiu fundamental al realismului fiind redarea în manieră credibilă, veridică a realității, cu obiectivitate și spirit de observație, pe un ton impersonal, neutru – se vor a fi niște demiurghi în lumea imaginației, care creează lumi concrete, personaje verosimile, autori de fapte posibile a fi făcute de orice ființă umană¹. Astfel, personajele operelor de factură realistă se îndrăgostesc, suferă, se căsătoresc sau chiarucid.

În construcția firului epic, autorii recurg la prezentarea unor crime, pentru a spori tensiunea epică și a contura conflictele din operă. Scenariul infracțiunilor este prezentat, de obicei, amănunțit, astfel încât până la finalul operelor se vor cunoaște coordonatele spațiale ale faptei, autorul și împrejurarea în care s-a produs infracțiunea.

În continuare, ne propunem să analizăm trei cazuri de infracțiuni contra vieții persoanei prezente în două romane realiste din literatura română, *Ion* de Liviu Rebreanu și *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, respectiv un roman din literatura universală, *Crimă și pedeapsă* de Fiodor M. Dostoievski. În toate cele trei romane supuse analizei apar infracțiuni contra persoanei, mai exact contra vieții, și anume omorul, în formele simplă și calificată. Se va avea în vedere prezentarea faptei, încadrarea juridică a acesteia, precum și stabilirea formei de vinovăție a inculpaților, având ca punct de referință Codul Penal în vigoare.

¹ „Scriitorul este un experimentator public: el variază ceea ce reîncepe; îndărătnic și infidel, el nu cunoaște decât o artă: aceea a temei cu variațiuni. Printre variațiuni, el păstrează luptele, valorile, ideologiile, timpul, pofta de-a trăi, de a cunoaște, de a participa, de a vorbi, pe scurt, conținuturile; temelor, însă, le rezervă îndărătnicia formelor, marea funcție semnificativă a imaginarului, adică înțelegerea însăși a lumii” (Barthes 2006: 12).

1. Analiză asupra crimei pasionale din romanul *Ion*²

Inculpatul, George Bulbuc, i-a aplicat victimei Ion Pop al Glanetașului o serie de lovituri cu sapa în zona capului, în urma cărora a rezultat decesul victimei.

Astfel, inculpatul, aflând de la numita Savista – suferindă de tulburări mentale, care locuia la casa acestuia – de vizitele repetate în absența sa ale numitului Ion Pop al Glanetașului la Florica, soția inculpatului și bănuind că soția sa comite adulter, a decis să-l omoare pe acesta. În acest scop, a plecat la pădure împreună cu tatăl său, Toma Bulbuc, înștiințând și victima, pentru a fi sigur că aceasta va profita de absența lui pentru a-i vizita soția. Inculpatul intenționa să-i curme viața victimei aplicându-i lovituri de topor, acesta intenționând să-și lase toporul acasă, deși instrumentul îi era necesar pentru tăiatul lemnului. Întrebat fiind de sluga tatălui său dacă nu-și ia toporul, George Bulbuc l-a luat cu sine, pentru a nu trezi eventuale suspiciuni.

La căderea nopții, inculpatul s-a întors acasă, pe motiv că nu se simte bine, vrând să-i surprindă pe cei doi în flagrant. A ajuns la domiciliu înainte ca victima să fi venit, iar soției sale i-a expus același motiv al întoarcerii inopinate pe care l-a invocat tatălui său, cum că are o problemă de sănătate. Auzind zgomot afară în curte, a presupus că victima vine la soția sa și a ieșit din casă, luând asupra lui o sapă. Localizând victima după anumite sunete scoase de aceasta, inculpatul i-a aplicat acesteia un număr de trei lovituri cu sapa. Inculpatul și-a recunoscut fapta, care întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de omor calificat, prevăzută și pedepsită de articolul 188 Cod Penal al. 1, raportat la articolul 189 al. 1 lit. a Cod Penal.

Conform expertizei medico-legale, două dintre lovituri au fost mortale, anume cele aplicate în creștetul capului și în stern, cea de-a doua soldându-se cu patru coaste rupte complet și o deschizătură a sternului de 10-13 centimetri. Victima a prezentat răni și la un braț, vătămări produse de aplicarea celei de-a treia lovituri, mai slabe în intensitate decât cele anterioare.

Din coroborarea probelor mai sus analizate rezultă că, sub aspectul laturii obiective, inculpatul a săvârșit acțiunea de lovire repetată cu un obiect contondent, acțiune ce a avut ca urmare moartea victimei Ion Pop al Glanetașului. Între activitatea materială ce formează conținutul elementului material al infracțiunii de omor săvârșite de inculpat și urmarea produsă – moartea victimei – există o legătură de cauzalitate directă, după cum rezultă din autopsia efectuată de medic. Sub aspectul laturii subiective, se reține că inculpatul a acționat cu intenție directă, prevăzând și urmărind rezultatul faptei sale. Dovada faptului că inculpatul a acționat cu intenția de a ucide rezultă din intensitatea loviturilor aplicate cu sapa în două zone vitale ale corpului (zona capului și a pieptului), precum și din repetarea acestora, inculpatul neștiind unde l-a nimerit, fiind întuneric.

De asemenea, există dovada premeditării crimei, deoarece inculpatul, pe fundamentul geloziei, și-a plănuit o activitate cu scopul precis de a-i face să creadă pe cei din jur și pe victimă că este plecat la pădure după lemne, urmând ca mai apoi să se întoarcă la domiciliu pentru a-și surprinde soția împreună cu victima, caracterul intenționat vădindu-se și din intenția inculpatului de a-și lăsa toporul acasă. De altfel, inculpatul a ieșit din casă având asupra sa un obiect contondent, altul decât toporul cu care urmarea să comită crima. Conform art. 189 Cod Penal, al. 1, infracțiunea de omor calificat se pedepsește cu detențiune pe viață sau închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

2. Crimă și răzbunare în romanul *Baltagul*³

²Speța este preluată din romanul *Ion*, de **Liviu Rebreanu**, București, Editura Minerva, 1970, pp. 394-429.

³Speța este preluată din romanul *Baltagul*, de Mihail Sadoveanu, Editura pentru literatură, 1961.

Nechifor Lipan, cioban originar din localitatea Măgura Tarcăului, a plecat în localitatea Dorna, cu scopul de a cumpăra oi. S-a întâlnit cu numiții Calistrat Bogza și Ilie Cuțui, și ei ciobani. Pentru a-i sustrage oile, Calistrat Bogza, în complicitate cu Ilie Cuțui, i-a aplicat sus-numitului Nechifor Lipan o lovitură de topor în zona capului, cauzându-i decesul.

Cei trei ciobani urcau înspre locul numit Crucea Talienilor, când Ilie Cuțui, în urma unei înțelegeri anterioare cu Calistrat Bogza, a luat-o înainte, pentru a se asigura că nu vine nimeni din sensul opus, având scopul de a-i înlesni tovarășului său comiterea crimei. Fiind asigurat de complice că locul e pustiu, Bogza i-a aplicat o lovitură de topor lui Nechifor Lipan, aruncând ulterior cadavrul într-o râpă.

Osemintele victimei au fost descoperite de către soția sa, Vitoria Lipan, însoțită de fiul Gheorghită, care au refăcut traseul parcurs de cei trei ciobani.

S-a constatat existența unui traumatism cranio-cerebral cauzat de lovitura de topor, care a produs decesul instantaneu al victimei.

Găsindu-i pe inculpați, fiul victimei răzbună moartea tatălui său, aplicându-i autorului crimei o lovitură în osul frontal al craniului folosind același baltag cu care Bogza l-a lovit mortal pe Nechifor Lipan. În urma loviturii, Calistrat Bogza decedează. Înainte de a deceda, inculpatul Calistrat Bogza și-a recunoscut vina. Răzbunarea morții tatălui de către fiu s-a făcut la îndemnul nerostit al mamei, ea fiind cea care i-a dat baltagul fiului pentru a comite crima.

Din coroborarea probelor mai sus analizate rezultă că, sub aspectul laturii obiective, inculpatul Calistrat Bogza a săvârșit acțiunea de lovire cu un topor, acțiune ce a avut ca urmare moartea victimei Nechifor Lipan. Între activitatea materială ce formează conținutul elementului material al infracțiunii de omor săvârșite de inculpat și urmarea produsă – moartea victimei – există o legătură de cauzalitate directă, autorul săvârșind crima pentru a înlesni o altă infracțiune, cea de furt.

Sub aspectul laturii subiective, se reține că inculpatul Calistrat Bogza a acționat cu intenție directă, prevăzând și urmărind rezultatul faptei sale. Dovada faptului că inculpatul a acționat cu intenția de a ucide rezultă din intensitatea loviturii aplicate cu toporul într-o zonă vitală a corpului, și anume în zona occipitală a craniului.

Inculpatul Ilie Cuțui are calitatea de complice la crimă, întrucât acesta a înlesnit producerea crimei prin acțiunea lui de a verifica terenul și de a-l înștiința pe autor că nu există factori perturbatori comiterii omorului.

Fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de omor calificat, faptă prevăzută și pedepsită de articolul 188 Cod Penal al. 1, raportat la articolul 189 al. 1 lit. d Cod Penal.

Așadar, inculpații Calistrat Bogza, în calitate de autor al crimei, și Ilie Cuțui, în calitate de complice la crimă, răspund pentru infracțiunea de omor calificat pentru a înlesni sau a ascunde săvârșirea altei infracțiuni.

În ceea ce privește fapta lui Gheorghită Lipan, acesta a acționat potrivit Legii Talionului, „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”, aplicându-i aceeași lovitură de topor ucigașului tatălui său. Întrucât Legea Talionului nu mai constituie un izvor de drept, fapta numitului Gheorghită Lipan constituie o infracțiune și se sancționează conform reglementărilor Codului Penal în vigoare. Astfel, fapta prezentată întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de omor, faptă prevăzută și pedepsită de articolul 188 Cod Penal al. 1.

Sub aspectul laturii obiective, se reține că inculpatul Gheorghită Lipan a săvârșit, la rândul-i, acțiunea de lovire cu arma crimei comise de către Bogza, acțiune ce a avut ca urmare decesul lui Calistrat Bogza.

Sub aspectul laturii subiective, inculpatul a acționat cu intenție directă, scopul acestuia fiind de a răzbuna moartea tatălui său.

Vinovată de aceeași infracțiune se face și Vitoria Lipan, în calitate de instigator la crimă, ea fiind cea care îi oferă baltagul fiului său înspre a comite crima. Menționăm că amândoi sunt cunosători ai Legii Talionului, lege care, pentru ei, este mai presus de autoritățile oficiale, cei doi provenind dintr-un sat de munte izolat, unde trăiesc după obiceiuri și principii străvechi. Conform Codului Penal, art 30. alin. 5, „nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită ca urmare a necunoașterii sau cunoașterii greșite a caracterului ilicit al acesteia, din cauza unei împrejurări care nu putea fi în niciun fel evitată.” Astfel, eroarea de drept este admisă în unele condiții. Fiind vorba de o infracțiune cunoscută, se aplică principiul *nemo censetur legem ignorare*⁴. De asemenea, considerând principiul aplicării legii în spațiu, legea penală e valabilă pe tot teritoriul țării, conform art.8, al.1 al Codului Penal, care atestă că „Legea penală română se aplică infracțiunilor săvârșite pe teritoriul României”⁵. Având în vedere acest lucru, autorii de infracțiuni vor fi sancționați conform normei penale în vigoare, Legea Talionului nefiind legal aplicabilă. Așadar, conform reglementărilor în vigoare, aceștia vor răspunde penal pentru faptele săvârșite, având fiecare încadrarea juridică menționată anterior.

3. Concurs de infracțiuni în romanul *Crimă și pedeapsă*⁶

Inculpatul, Rodion Raskolnikov, i-a aplicat victimei Aliona Ivanovna o serie de lovituri cu toporul în zona capului, în urma cărora a rezultat decesul victimei. Ulterior, la locul faptei și-a făcut apariția sora victimei, Lizaveta Ivanovna, iar pentru a-și ascunde infracțiunea, i-a aplicat acesteia din urmă o lovitură în creștetul capului cu tăișul toporului.

Inculpatul, având o situație materială precară, student la Facultatea de Drept, obișnuia să amaneze diverse obiecte la victima Aliona Ivanovna, o cămătăreasă în vârstă, văduvă, care locuia la etajul trei al unui bloc de locuințe împreună cu sora sa cu mult mai tânără, Lizaveta Ivanovna, necăsătorită.

Datorită situației materiale și a condițiilor precare în care locuia, precum și al pericolului intreruperii studiilor din lipsa banilor, inculpatul Rodion Raskolnikov a decis să o ucidă pe Aliona Ivanovna pentru a sustrage bani și obiecte amanetate din casa acesteia. În acest scop, a efectuat acte pregătitoare pentru săvârșirea crimei: și-a cusut o agățătoare pe interiorul pardesiului, lângă subrațul stâng, pentru a-și agăța toporul cu care urma să comită crima, a plănuit procurarea armei crimei – să fure toporul de la bucătărie, precum și obiectul care a servit drept pretext pentru vizita lui la victimă și pentru a-i distrage atenția acesteia – „amanetul”, anume o bucată din lemn învelită în fier, împachetată și înnodată sofisticat, pentru ca victima să fie preocupată cu desgfacerea nodului, timp în care el îi va aplica lovitura de topor.

Inculpatul a aflat întâmplător că, în ziua următoare, de la ora 19:00, Aliona Ivanovna va fi singură, sora acesteia având o întâlnire. Astfel, acesta a decis să meargă în acel interval orar la locuința victimei, cu scopul de a o ucide. Deoarece numita Nastasia – bucătăreasa gazdei, Praskovia Pavlovna, era la bucătărie, contrar așteptărilor inculpatului, acesta a renunțat la ideea de a fura toporul de la bucătărie și a mers înainte, ieșind pe poartă, pentru a nu trezi suspiciuni asupra sa. Trecând pe lângă cămăruța portarului, a observat un topor sub o laviță, în partea dreaptă. Întrucât portarul nu se afla în încăpere, inculpatul a sustras toporul și l-a pus în agățătoarea special confecționată și și-a continuat drumul înspre locuința Alionei Ivanovna, pentru a-și duce planul la bun sfârșit.

⁴Murariu, S. (2013), „Eroare de fapt și eroarea de drept în NCP. Privire comparativă”, <http://www.juridice.ro/298307/eroare-de-fapt-si-eroarea-de-drept-in-ncp-privire-comparativa.html>

⁵*Noul Cod Penal* în vigoare de la 1 februarie 2014, Editura Hamangiu, București

⁶ Speța este preluată din romanul *Crimă și pedeapsă* de Fiodor M. Dostoievski, București, Editura Adevărul holding, 2010.

Ajuns la locuința victimei, a sunat la ușă de două ori, însă victima nu a răspuns. Pentru a nu da impresia că se ascunde, inculpatul s-a mișcat intenționat și a bolborosit ceva ridicând tonul vocii, după care a mai sunat o dată la ușă. Victima a deschis, însă nu l-a lăsat pe inculpat să intre. Acesta a mers înspre ea, intimidând-o, și a intrat în casă. Acolo i-a arătat obiectul pe care l-a pregătit special pentru a-l amaneta în ziua crimei. Victima s-a întors cu spatele spre inculpat și a mers înspre geam, pentru a încerca să desfacă nodul cu care era legat obiectul. În acel moment, inculpatul i-a aplicat o primă lovitură de topor în creștet, lovitură urmată de alte două, cu dosul toporului, în urma cărora victima a decedat. După săvârșirea crimei, inculpatul a luat cheile din posesia victimei și a deschis cufărul pe care aceasta îl ținea sub pat. Acolo a găsit diverse obiecte din aur pe care le-a ascuns în buzunarele sale. A fost surprins de sora victimei, Lizaveta Ivanovna, care s-a întors acasă. Pentru a-și ascunde faptele, inculpatul i-a aplicat acesteia o lovitură în craniu cu tăișul toporului, despicându-i partea superioară a frunții. Ulterior, inculpatul și-a spălat mâinile și toporul de sânge în apa dintr-o căldare aflată în locuința victimelor pe o canapea și s-a pregătit să plece de la locul crimelor. S-a întors însă în apartament și a închis ușa cu zăvorul, fiindcă cineva venea înspre apartamentul celor două. Un bărbat, urmat ulterior de un altul, au sosit la ușa locuinței, au sunat clopoțelul, iar întrucât nu le-a deschis nimeni – deși Aliona Ivanovna se presupunea că e acasă, deoarece ea însăși a stabilit ora întâlnirii – unul dintre ei a încercat ușa. Au constatat că ușa e închisă cu zăvorul pe interior, după mișcările acesteia. Cei doi au plecat să sesizeze portarul, timp în care inculpatul a ieșit din locuință. Întrucât cei doi bărbați se întorceau însoțiți de încă o persoană sau două, s-a ascuns într-un apartament gol, unde se executau lucrări de finisare, zugravii lipsind în acel moment.

Rodion Raskolnikov nu s-a folosit de obiectele sustrase, ci le-a ascuns sub o piatră, departe de locuința sa.

Inculpatul s-a autodenunțat după aproximativ un an și jumătate de la comiterea crimelor, prezentând faptele așa cum au fost, precum și ceea ce l-a împins spre crimă: „situația mizerabilă, sărăcia și neputința lui, dorința de a-și ușura primii pași în carieră cu ajutorul, cel puțin a trei mii de ruble pe care conta că le va găsi la victimă (...), în urma caracterului său ușuratic și meschin, a iritabilității și, în plus, a lipsurilor și eșecurilor”. De asemenea, a susținut că nu știe ce sumă de bani se află în punga sustrasă de la victimă, și nici numărul obiectelor luate.

Psihologii au ajuns la concluzia că inculpatul a comis infracțiunea din cauza unei stări de nebunie temporară, „din cauza unei monomanii a crimei și a jafului, fără scopuri ulterioare și eventuale avantaje”.

Inculpatul a fost condamnat la muncă silnică la închisoarea Omsk, reținându-se circumstanțe atenuante: recunoașterea faptei, comiterea acesteia în starea de nebunie temporară, faptele anterioare ale acestuia, care dovedeau că nu are profilul unui criminal obișnuit, tâlhar și prădător.

Fapta întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de omor calificat, faptă prevăzută și pedepsită de articolul 188 Cod Penal al. 1, raportat la articolul 189 al. 1 lit. a) și d) Cod Penal.

Din coroborarea probelor mai sus analizate rezultă că, sub aspectul laturii obiective, inculpatul a săvârșit acțiunea de lovire repetată cu un obiect contondent, acțiune ce a avut ca urmare moartea victimei Aliona Ivanovna. Între activitatea materială ce formează conținutul elementului material al infracțiunii de omor săvârșite de inculpat și urmarea produsă – moartea victimei – există o legătură de cauzalitate directă, victima decedând pe loc.

Sub aspectul laturii subiective, se reține că inculpatul a acționat cu intenție directă, prevăzând și urmărind rezultatul faptei sale, întrucât a premeditat crima.

Dovada faptului că inculpatul a acționat cu intenția de a ucide rezultă din intensitatea loviturilor aplicate cu toporul în zona capului, precum și din repetarea acestora.

De asemenea, există dovada premeditării crimei, deoarece inculpatul a efectuat acte pregătitoare pentru săvârșirea crimei: și-a cusut o agățătoare pe interiorul pardesiului, lângă subrațul stâng, pentru a-și agăța toporul cu care urma să comită crima, a plănuit procurarea armei crimei – să fure toporul de la bucătărie, precum și obiectul care a servit drept pretext pentru vizita lui la victimă și pentru a-i distrage atenția acesteia – „amanetul”, anume o bucată din lemn învelită în fier, împachetată și înnodată sofisticat, pentru ca victima să fie preocupată cu desfacerea nodului, timp în care el îi va aplica lovitura de topor, a urmărit ca victima să fie singură acasă când va merge să comită crima.

Infrațiunea de omor comisă asupra victimei Aliona Ivanovna întrunește elementele constitutive ale omorului calificat, omorul fiind comis din interes material – art. 189, al. (1), lit. b) Cod Penal.

Cât despre uciderea celei de-a doua victime, Lizaveta Ivanovna, acesta nu a prevăzut întoarcerea acasă atât de devreme a acesteia și, pentru a ascunde prima crimă, a ucis-o. Inculpatul a acționat cu intenție directă, fapt rezultat din intensitatea loviturii aplicate cu tășul toporului în creștetul capului victimei.

Sub aspectul laturii obiective, inculpatul a săvârșit acțiunea de lovire cu un obiect contondent, acțiune ce a avut ca urmare moartea victimei Lizaveta Ivanovna.

Între activitatea materială ce formează conținutul elementului material al infrațiunii de omor săvârșite de inculpat și urmarea produsă – moartea victimei – există o legătură de cauzalitate directă, victima decedând pe loc.

Întrucât crima s-a comis pentru a ascunde săvârșirea altei infrațiuni, fapta întrunește elementele constitutive ale infrațiunii de omor calificat, prevăzut de art. 189, al. (1), lit. d).

În urma mărturiei inculpatului și în temeiul art. 38, al. (1): „Există concurs real de infrațiuni când două sau mai multe infrațiuni au fost săvârșite de aceeași persoană, prin acțiuni sau inacțiuni distincte, înainte de a fi condamnată definitiv pentru una dintre ele. Există concurs real de infrațiuni și atunci când una dintre infrațiuni a fost comisă pentru săvârșirea sau ascunderea altei infrațiuni”, considerăm că infrațiunile inculpatului Rodion Raskolnikov se află în concurs real, omogen, cu conexitate consecvențională.

Conform art. 189 Cod Penal, al. 1, infrațiunea de omor calificat se pedepsește cu detențiune pe viață sau închisoare de la 15 la 25 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.

Concluzii

Romanele de factură realistă exploatează diverse aspecte ale vieții, eroii fiind angrenați, de multe ori, în situații limită. Analiza noastră, efectuată pe coordonatele intertextualității, a scos în evidență faptul că literatura realistă constituie un teren exploatabil și din perspectiva altor domenii. Inserarea unor infrațiuni în construcția firului narativ are rolul de a amplifica tensiunea epică și, totodată, de a spori credibilitatea întâmplărilor narate și de a aduce sub ochii cititorului un microunivers în care aceștia să regăsească aspecte din viață.

BIBLIOGRAPHY

Dostoievski, Fiodor M., *Crimă și pedeapsă*, București, Editura Adevărul holding, 2010.

Rebreanu, Liviu, *Ion*, Editura Minerva, București, 1970.

Sadoveanu, Mihail, *Baltagul*, Editura pentru literatură, București, 1961.

Barthes, Roland. 2006. *Eseuri critice*. Chișinău: Editura Cartier.

Murariu, Sebastian. 2013. „Eroare de fapt și eroarea de drept în NCP. Privire comparativă”, <http://www.juridice.ro/298307/eroare-de-fapt-si-eroarea-de-drept-in-ncp-privire-comparativa.html>.

Noul Cod Penal în vigoare de la 1 februarie 2014, Editura Hamangiu, București.
Udroiu, Mihail. 2014. *Fișe de drept penal: partea generală*, București: Editura Universul Juridic.
Udroiu, Mihail. 2014. *Fișe de drept penal: partea specială*, București: Editura Universul Juridic.

Site-uri

<https://legeaz.net/noul-cod-penal/pagina-4>